

УДК 352.621.791

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

ЯКИМЕНКО С. В.,
аспірант Дніпровського
аграрно-економічного університету
(м. Дніпро)

У статті проаналізовано проблему детермінації нововведень у системі державного управління інноваційними змінами сучасного суспільства. Підкреслено значущість соціокультурних чинників управлінських інновацій у порівнянні з технічними. Обґрунтовано компліментарність трансформацій у системі державного управління та його об'єкті. Акцентовано значущість синергетичного підходу для дослідження управлінських інновацій. Встановлено належність управлінських реформ до процесів становлення суспільства, що самоорганізується.

Ключові слова: державне управління, інновації, самоорганізація.

В статье проанализирована проблема детерминации нововведений в системе государственного управления инновационными изменениями современного общества. Подчеркнуто значимость социокультурных факторов управленческих инноваций по сравнению с техническими. Обоснованно комплиментарность трансформаций в системе государственного управления и его объекте. Акцентировано значимость синергетического подхода для исследования управленческих инноваций. Установлена принадлежность управленческих реформ в процессы становления общества, самоорганизующаяся.

Ключевые слова: государственное управление, инновации, самоорганизация.

The article analyzes the problem of determination of innovations in the system of public administration by innovative changes in modern society. The importance of socio-cultural factors of managerial innovations in comparison with technical ones is emphasized. The complementarity of transformations in the system of public administration and its object is substantiated. The significance of the synergetic approach for the study of managerial innovations is emphasized. The affiliation of administrative reforms to the processes of formation of a self-organized society is established.

Keywords: public administration, innovations, self-organization.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли об'єкт державного управління, суспільство та його окремі сфери, є надзвичайно динамічним і мінливим, а до того ж різноманітні кризові явища, що порушують рівноважність соціальних систем, стали постійним чинником соціальних інновацій, пошуки нових ефективних механізмів державного управління стають невід'ємною складовою управлінської діяльності. Надзвичайно важливо, щоб цей пошук здійснювався у відповідності з тенденціями розвитку суспільства і на основі наявних ресурсів інноваційних змін. У цьому контексті проблема узгодження управлінських та соціальних інновацій постає як пріоритетна при обґрунтуванні

напрямів реформування системи державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-управлінська атрибутивність інноваційного розвитку на сьогодні вже є достатньо обґрунтованою у концептуальному плані позицією, яка виразно проявляється у роботах багатьох авторів (Л. І. Щербакової, О. Є. Суміної, Л. В. Ілюхіної, А. В. Харченко та інших). При цьому необхідність регулювання звичайно виводиться на основі радикальності та швидкості науково-технологічного розвитку, що на порядки збільшує швидкість життя суспільства, позбавляючи останнє можливості у стихійно-адаптуєчому режимі адаптуватися до технологічних змін. Посилює управлінський аспект соціальних інновацій зростання значущості людського та соціального капіталу у порівнянні з технологічними, матеріально-економічними ресурсами розвитку соціуму. Однак інтегровано-комплементарне відношення управлінських та соціальних новацій обумовлюється переважно швидкістю технологічних змін та необхідністю максимізації соціальних вимірів новацій стосовно технологічних. У той же час залишається на периферії наукових досліджень більш широка проблема взаємодетермінованості соціального розвитку та державного управління на рівні моделей та механізмів управління.

Метою статті є обґрунтування компліментарності соціальних та управлінських інновацій як концептуальної основи оновлення механізмів державного управління.

Вклад основного матеріалу дослідження. Дослідники вказують на прямий зв'язок між становленням різноспрямованих моделей соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації з одного боку та новими підходами в управлінській діяльності і загалом пошуками ефективних механізмів державного управління – з іншого [1, с. 68]. При цьому останні, у повній відповідності з соціально-економічними детермінантами, набувають характеру управлінських систем, що розвиваються на основі зовнішньо орієнтованої мети та сукупності цільових установок. Враховуючи глобальні тенденції соціального розвитку, про які вже йшлося вище, і саморозвиток системи державного управління набуває характеристик «людиновимірності» з відповідною трансформацією об'єктів та цілей управлінської діяльності і культури, цінностей, менталітету суб'єктів управління [2, с. 32].

Підстави для поєднання управлінських та соціальних інновацій впливають із самої природи розвитку інформаційного суспільства. З одного боку, це суспільство є інноваційним за своєю природою і змістом соціального життя стають перманентні зміни. З іншого боку, виникають передумови і можливості для свідомого планування трансформацій і їх організованого здійснення у вигляді певних проектів, на основі попереднього моделювання бажаних змін. Відтак соціальні інновації у різних сферах життєдіяльності суспільства перестають бути складовою стохастичних процесів розвитку і переходять у якість свідомо регульованих, запланованих та здійснюваних процесів, тобто стають об'єктами цілеспрямованого соціального і державного управління. Соціальні інновації, можуть розглядатися як об'єкт управлінської діяльності в якості механізму, що забезпечує у межах певних управлінських стратегій перехід об'єкту управління, тобто соціуму чи його окремої складової, у бажаний для суб'єкта управління стан.

Управлінський вимір соціальних інновацій, загалом інноваційного розвитку суспільства впливає з розгляду інноваційних процесів як керованих чинників вирішення глобальних проблем людства – і наявних, і тих, які ще лише передбачаються у майбутньому. Соціальний зміст управлінських інновацій, як вказує вітчизняний дослідник М.Гаман, пояснюється тим, що зміни в системі державного управління вирішальною мірою обумовлені саме технологічними і економічними трансформаціями, що мають загальносуспільний характер [3, с. 29].

Слід сказати, що сьогодні усталене розуміння соціальних інновацій як регульований з погляду інтересів громадян процес змін усіх сфер життя у контексті реорганізації соціуму прямо орієнтує на управлінський вимір цього феномену, асоціюється з соціально-управлінською діяльністю найширшого спектру – від технологічних до соціокультурно-ціннісних змін. При цьому такі інновації розглядаються як механізм соціальних змін на різних рівнях суспільства (Дж. Ховадт, А. Буцин, Д. Доманський, С. Калет та інші). Управлінські інновації займають місце регулятора взаємовідношень між соціальними та технологічними інноваціями, вирішуючи характерну для традиційної інтерпретації розвитку соціуму проблему так званого «культурного лагу».

Останній пояснював відставання соціальних інновацій від технологічних в умовах домінування стихійних факторів розвитку і відсутності організованого у масштабах усього суспільства управління інноваційними трансформаціями. По суті при цьому домінували настанови технологічного детермінізму і всі соціальні сфери життєдіяльності – від економіки до духовної сфери – розглядалися як адаптивні структури, своєрідний придаток технологічних змін. Цілком об'єктивне відставання інституційного розвитку у порівнянні з технологічним пояснювалося його другорядністю. Проте саме у межах сучасних концепцій управління ці тези були спростовані, завдяки управлінському виміру різноманітні соціальні інновації набули пріоритетної значущості [4, с. 127].

Сучасна інтерпретація соціальних інновацій, які розділяються на організаційні інновації на регіональному, державному чи муніципальному рівні, та покращуючі інновації, які забезпечують соціальний ефект у різних сферах життя, максимізує їх управлінський вимір і у багатьох випадках дозволяє інтерпретувати їх як основу інновацій у соціальному та державному управлінні. Особливою стала ця близькість в умовах поширення проєктивних підходів до здійснення різноманітних інновацій, оскільки будь-які соціальні проєкти вимагають цілеспрямованого управління.

Соціально-економічні детермінанти інновацій у механізмах державного управління мають достатньо чітку репрезентованість як на соціально-інституційному, так і технологічному рівнях. З одного боку, на сьогодні вже чітко визначився глобальний тренд орієнтації соціально-економічного зростання майже виключно на інновації, які визначають динаміку усіх сфер, проте опираються завжди на результати та досягнення у науково-технічній сфері. Саме на технологічному рівні, зокрема, і у зв'язку з процесами інформатизації та медіатизації, радикально ускладнюється об'єкт управління, наростає мінливість та непередбачуваність тих інноваційних процесів, які, викликають зміни у цьому об'єкті трансформуючи особистість, економіку, соціальну сферу, суспільні

інститути. Все це вимагає нових концептуальних засад здійснення управлінських інновацій, розробки та упровадження таких інноваційних складових механізмів державного управління, які б забезпечили їх адекватність вимогам сучасного суспільства.

Ці вимоги визначаються глобальними процесами створення інноваційного суспільства, інноваційної економіки, інноваційної людини. Враховуючи інноваційний характер середовища, об'єкта, чинників механізмів державного управління, цілком логічно зробити висновок про необхідність вибору вектору та конкретних напрямів їх розвитку у контексті системних змін усього медійно-інформаційного суспільства. А це означає орієнтацію на інноваційну модель розвитку державного управління і вирішення завдань як адаптації до навколишніх змін, так і випереджаючого регулюючого впливу на них саме на основі розробки та упровадження інновацій у повній відповідності з наявними соціально-системними концепціями інновацій.

Оскільки механізми державного управління визначають насамперед його практично-технологічний вимір, особливо актуальним є звернення до концептуальних визначень ролі технологічного чинника соціально-економічних інновацій. З погляду інноваційної теорії, саме нові технології у різних сферах забезпечують радикальну трансформацію спочатку науково-технічної основи соціального життя, а потім і його старі організаційні та інституційні форми, забезпечуючи динамізм необхідних для суспільства трансформацій та становлення ефективних управлінських механізмів вирішення соціальних проблем. Відповідно відомий дослідник Дж. Менш вважає, що на сучасному етапі взагалі будь-які проблемні чи кризові ситуації можна адекватно вирішувати виключно за рахунок інноваційних механізмів діяльності, управління, комунікації тощо [5, с. 8090].

У цьому контексті потрібно чітко усвідомлювати інноваційно-технологічну основу соціально-економічного розвитку, яка визначає характер об'єкта сучасного державного управління. На нашу думку, концептуально науково-технологічні зміни системного характеру найбільш чітко описуються теорією технологічних укладів, яка дозволяє на основі групування однотипних інноваційних технологій вийти на розуміння комплексного характеру циклічних технологічних і відповідно соціально-економічних змін як механізму самовідтворення інноваційного розвитку соціуму. Технологічний базис інноваційного соціально-економічного розвитку принципово змінює якісні характеристики практично всіх об'єктів державного управління, починаючи з економічних інститутів і закінчуючи процесами медійно-інформаційного виробництва. Більше того, формується нове середовище життєдіяльності людини та соціальних інститутів з максимізацією значущості безпеки, екології, медицини тощо, радикально зростає і урізноманітнюється сектор послуг, на новий рівень виходять процеси мережної самоорганізації суспільства. Відбувається тотальна інтелектуалізація усіх форм суспільної діяльності, становлення віртуальних форм не лише комунікації, а й ділових зв'язків, в виробництва, грошей, управління. Органи державної влади мають управляти соціально-економічними процесами, виходячи з підходів «економіки знань», «інноваційної економіки», «інформаційної економіки», «мережевої економіки».

Вказані концептуальні підходи дають можливість описувати інноваційні

зміни усієї системи державного управління загалом і його механізмів зокрема як певний вимір глобального соціокультурного транзиту до нових форм цивілізаційного устрою. Відповідно вже апіорі, виходячи виключно з узагальнених характеристик трендів соціального розвитку, можна говорити про такі інноваційні риси державного управління як домінування нематеріальних та комунікативних складових, вихід на пріоритетні позиції факторів управлінської культури та інтелектуального потенціалу, формування потенціалу «організації, що навчається» у контексті більш загального процесу зростання цінності когнітивно-знанієвої складової управлінської діяльності тощо. Основним ресурсом нової моделі управління, як справедливо вказує вітчизняний дослідник О. Орлов, стає людський капітал і формування у межах управлінських систем механізмів його розвитку і максимізації [6, с. 9].

Враховуючи і такі характеристики соціально-економічного розвитку як нелінійність, динамізм, невизначеність інноваційних змін можна говорити і про більш конкретні особливості нової моделі державного управління. Зрозуміло, що розвиток технологій управлінської діяльності як основа оновлення механізмів державного управління визначається тими ж процесами прискорених інноваційних трансформацій, що й на рівні науково-технічному чи загально соціальному. Аксиома теорії управління вказує на необхідність кореляції між складністю суб'єкта та об'єкта управління, і невідповідності у цих взаємовідношеннях мають своїм наслідком дисфункціональність регулюючої діяльності і розбалансування самого об'єкта. Саме це ми і спостерігаємо зараз, коли за структурою, принципами діяльності, функціями, механізмами впливу система державного управління суттєво поступається організації самого суспільства, що загалом і визначає неефективність державних керуючих впливів внаслідок їх безсистемності, примітивності, запізнювання тощо.

Найбільша невідповідність спостерігається у динамізмі розвитку, оскільки темпи змін в об'єкті державного управління явно не відповідають швидкості обробки інформації та прийняття рішень органами влади, і в такій ситуації навіть обґрунтовані заходи виявляються відірваними від реальності. На концептуальному рівні підходи до вирішення цієї проблеми розробляються у межах постулатів постнекласичної раціональності, на основі яких сьогодні розробляються інноваційні моделі управління. Постнекласичне державне управління на модельному рівні бачиться як суб'єкт-полісуб'єктне середовище, тобто з домінуванням просторового, а не структурно-організаційного виміру. При цьому і об'єктом такого управління є різноманітні сфери та структури соціуму, які мають вигляд середовищ, що знаходяться у стані саморозвитку та само детермінованої динамічної зміни. Можна обґрунтовано зробити припущення, що і модель інноваційного розвитку державного управління та його механізмів представляє собою інноваційні середовища, що знаходяться у стані саморозвитку та самозміни.

Як вказує відомий білоруський дослідник І. Ганчерьонк, «багатоваріантність, випадковість, (а точніше вірогідність), незворотність є істотними моментами соціального середовища і обумовлюють його постійно зростаючу складність при реалізації цілей управління» [7, с. 26]. У межах синергетичного підходу управління може розглядатися як один з вимірів соціальної самоорганізації у контексті альтернативності шляхів розвитку та

надання невизначеності і хаосу організуюче-конструктивного значення. Соціальне управління та діяльність органів державної влади можуть бути адекватними своєму об'єкту лише за умов як врахування подібних динамічно-невизначених характеристик свого об'єкта, так і упровадження принципів самоорганізаційної системності у своїй діяльності.

На нашу думку, застосування синергетичної концепції дозволяє більш чітко ставити проблему взаємоузгодження стохастичних механізмів саморегулювання суспільства загалом та інституціонально-організованої діяльності управлінських підсистем, оскільки остання теж набуває характеру самоорганізації, включає в себе складові самоорганізації та націлена на максимізацію самоорганізаційних процесів і в об'єктній, і в суб'єктній підсистемах. Саме такий підхід дозволяє вирішити існуючу сьогодні проблему співвідношення державно-управлінської діяльності та впливу на суспільство різноманітних процесів самоорганізації мережного, медійно-інформаційного, громадсько-самоуправлінського характеру. Це і забезпечить те, що у сучасній синергетиці називають «стійкістю, що породжується нестійкістю», і що відкриває найширші перспективи для визрівання та поширення інновацій як у суспільстві, так і у системі державного управління.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, державне управління доцільно розглядати як форму самоорганізації суспільства, і інноваційний потенціал такої самоорганізації буде тим вищий, чим менше різноманітних обмежень існує у системі суб'єкт-об'єктних відносин. Ми вважаємо, що саме нормативно оформлені обмеження як в управлінській діяльності органів державної влади, так і у процесі регламентації діяльності громадян, соціальних інститутів та структур є одними з найбільш суттєвих перепон на шляху до інноваційного розвитку суспільства та його управлінської підсистеми. На зміну таким обмеженням мають прийти механізми державного управління, спрямовані на упорядкування діяльності на основі самоорганізації, при якому буде домінувати самообмеження як функція продуктивних взаємодій соціальних суб'єктів. Стабільність забезпечується органами державної влади у єдності з соціальними інститутами на основі балансування видів діяльності, комунікації, узгодження інтересів тощо, а не на основі жорстких нормативних обмежень. Прийняття факту органічної взаємозалежності та компліментарності процесів державної організації та самоорганізації суспільства дає підстави визначати перспективи розширення функцій державного управління і в умовах максимізації механізмів соціальної самоорганізації. На перше місце у подальших дослідженнях відтак виходять проблеми становлення нових моделей та механізмів державного управління, що максимізують потенціал самоорганізації як на об'єктному, так і на суб'єктному рівні.

Література:

1. Пойкин А. Е. Современное состояние и модели государственного управления развитием инновационной инфраструктуры. Интернет-журнал Науковедение. 2016. Т. 8. № 2 (33). С. 68-72.
2. Курушина Е. В. «Умный» рост: институциональные и ментальные трансформации. Экономика и управление. 2014. № 5 (103). С. 32-38.
3. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний

досвід. К.: Вікторія, 2004. 311 с.

4. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія / А. Є. Никифоров; Держ. вищ. навч. заклад «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К.: КНЕУ, 2010. 424 с.

5. Mensch G. If this Long Wave SteepsUp and Breaks: What then? Kondratieff Waves. Warfare and World Security / Ed. by T.C. Deveras / G. Mensch. - Amsterdam: IOS Press, 2006. P. 8084-8097.

6. Орлов О. В. Методологія становлення і розвитку інноваційної теорії державного управління : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2013. 37 с.

7. Ганчеренок И. И. Меганауки и государственное управление. Вестник Московского университета. Серия 21: Управление (государство и общество). 2009. № 1. С. 25-33.

The managerial dimension of social innovation, in general, of the innovative development of society stems from the consideration of innovative processes as guided factors in solving global problems of mankind. The socio-economic determinants of innovation in the mechanisms of state governance have a fairly clear representativeness both at the socio-institutional and technological levels. Taking into account the innovative nature of the environment, the object, factors of the mechanisms of public administration, it is logical to conclude that the choice of the vector and the specific directions of their development in the context of systemic changes in the entire media and information society is logical. This means focusing on an innovative model of development of public administration and solving problems of both adaptation to environmental changes and a prevailing regulatory influence on them, precisely on the basis of the development and implementation of innovations in full accordance with existing socio-system concepts of innovation.

The existing conceptual approaches provide an opportunity to describe the innovation changes of the entire system of public administration in general and its mechanisms in particular as a certain measure of global socio-cultural transit to new forms of civilization. We can talk about such innovative features of public administration as the domination of intangible and communicative components, the emergence of the priorities of the factors of managerial culture and intellectual potential, the formation of the potential of the "learning organization" in the context of a more general process of increasing the value of the cognitive component of management activity, etc. The main resource of the new model of management is human capital and the formation within the limits of management systems of mechanisms for its development and maximization. The model of innovation development of public administration and its mechanisms represents innovative environments that are in a state of self-development and the same change. Within the synergistic approach, management can be considered as one of the dimensions of social self-organization in the context of alternative ways of development and providing uncertainty and chaos of organizational-constructive value. Social management and the activities of state authorities may be adequate to their object only in the conditions of taking into account such dynamic and uncertain characteristics of its object, as well as the introduction of principles of self-organizational systematic in its activities.